

Referat af statsminister H.C. Hansens samtale med den sovjetiske viceministerpræsident A.I. Mikoyan under dennes ophold i København den 22. januar 1959 under hjemrejsen fra et besøg i USA. Uddrag.

Torsdag den 22. januar 1959 tog statsminister H.C. Hansen viceministerpræsident Mikoyan til en samtale i statsministeriet. [...]

I samtalen deltog udenrigsminister Jens Otto Krag, og tilstede var iøvrigt den sovjetiske chargé d'affaires a.i., hr. Mikhajlov, den sovjetiske tolk, hr. Tschernov og direktør Svenningsen, Udenrigsministeriet.

[...]

H.C. Hansen spurgte, om Mikoyan havde noget imod at fortælle lidt om sit hovedindtryk af samtalerne i USA.

Mikoyan svarede, at det var vanskeligt at fortælle herom i kortfattede udtryk, men han ville gerne meddele lidt om sine oplevelser. Hvad angår den amerikanske befolkning, havde han ganske vist nok ventet at få en venlig modtagelse, men den modtagelse, han faktisk havde fået, havde overtruffet hans forventninger. Navnlig var der i amerikansk erhvervskredse blevet vist ham meget stor imødekommenhed. [...]

H.C. Hansen spurgte, om Mikoyan havde truffet lederen af automobilmekanikernes fagforening, Reuther.

Mikoyan svarede ikke direkte på dette spørgsmål, men sagde, at han i Washington havde været sammen med ledere af flere fagforeninger. Med disse havde han haft en skarp diskussion, og stemningen havde været mere anti-sovjet end ved andre lejligheder, men det havde været en nyttig sammenkomst. [...]

Krag indskød her en bemærkning om, at det her i landet var vort indtryk, at Mikoyans Amerikarejse havde været en ægte succes.

H.C. Hansen tilføjede, at sjældent havde en statsmands rejse medført så stor publicity i den danske presse som denne rejse af Mikoyan til USA. Det var H.C. Hansens indtryk, at det var nyttigt, at Mikoyan havde mødt Eisenhower til trods for, at der naturligvis stadig henstod store problemer uløst.

[Mikoyan] [...] Alle amerikanske statsmænd havde under samtalerne udtalt, at de gik ind for fred og afspænding, og det havde de gjort ganske af eget initiativ og i udtryk, som Mikoyan selv kunne skrive under på. Dulles havde sagt, at der bestod alle muligheder for gode relationer mellem Sovjet og USA, men at disse muligheder var tyngt af visse "fremmede lag", som havde aflejret sig oven over. Samtalerne med Mikoyan ville efter Dulles' formening hjælpe til, at disse aflejringer kunne fjernes. Under det andet møde med Dulles havde Mikoyan anklaget ham for at drive for hård en politik. "Vi havde engang en hård og streng udenrigsminister, Molotov", havde han sagt til Dulles, "som var blevet skældt meget ud for sin politik, men han var i virkeligheden en god mand, dog altfor stiv, og derfor fjernede vi ham!" Hertil havde Dulles svaret, at han selv var blevet kritiseret i den amerikanske presse for, at hans udenrigspolitik havde været for elastisk. Mikoyan havde fundet Dulles' udtalelser om Tyskland interessante. Faktisk var Dulles i disse udtalelser gået længere, end det vist egentlig stemte med Tysklands egen interesse. Han havde sagt til Mikoyan, at Tysklands genforening ikke nødvendigvis forudsatte afholdelse af frie valg. Dette havde bevirket utilfredshed hos Adenauer. I denne forbindelse havde Mikoyan sagt til Dulles, at han havde lagt mærke til, at Dulles viger for Adenauers kritik. Samtalerne med Dulles havde været ført i en god tone. Mikoyan havde oprigtig talt ikke ventet nogen venlig tone i disse samtaler, men Dulles havde været ivrig for at høre Mikoyans meninger, og under samtalerne havde man faktisk berørt samtlige hovedproblemer i verdenspolitikken. Af det, Dulles havde sagt, var der én ting, der var meget interessant, nemlig dette, at han følte, at der var en mulighed for, at den voksende tyske militarisme indebar en vis truende fare som følge af, at USA forsynede Vesttyskland og Sovjetunionen Østtyskland (med våben og militær udrustning). Det var nødvendigt at ændre denne politik, men "vejene" derfor havde man dog ikke drøftet. Når konkrete spørgsmål var kommet på bane under samtalerne med Dulles, havde denne gang på gang henvist til, at USA var medlem af NATO og derfor ikke på egen hånd kunne tage stilling. I Berlin-spørgsmålet stod amerikanerne urokkeligt fast, men der forberedtes forhandlinger. Amerikanerne var i det hele taget rede til at føre forhandlinger om hele komplekset af stridsspørgsmål, selv om det ikke kunne siges, at de sovjetiske og amerikanske synspunkter havde nærmet sig hverandre.

Mikoyan havde bragt Eisenhower en hilsen fra Khrusjtjov. Ved slutningen af samtalen med Eisenhower havde denne udtalt, at amerikanernes position var fast og urokkelig, også i Berlin-spørgsmålet. Det var Mikoyans indtryk, at denne faste holdning skyldtes viljen og ønsket om at virke beroligende i Amerika. Både Eisenhower, Dulles og Nixon havde fundet meningsudvekslingen nyttig. I Senatskommissionen havde Mikoyan været gæst ved en frokost. I denne kommission sad mange ældre folk, som ikke var helt var klar over, hvad der foregik, men der var naturligvis også mange fremragende. Humphrey var dygtig, men noget for elastisk. Han havde faktisk fordrejet nogle af Khrusjtjovs udtalelser. Til forsøgene på at finde en politisk kløft mellem Kina og Sovjetunionen havde Mikoyan svaret, at dette var ønskedrømme. Amerikanerne havde været meget interesseret i at få oplysning om oprettelsen af de nye kinesiske kommuner med en særlig ordning. Det var hans indtryk, at USA ville indføre noget lignende, men at man tvivlede i valget mellem de russiske kolkhozer og de kinesiske kommuner. Man må ikke forveksle kommunismen med Sovjetunionens udenrigspolitik. Fra sovjetisk side vil vi ikke blande os i kommunismen i udlandet, selv om vi naturligvis ikke skjuler, at vi har sympati derfor. Til amerikanerne havde Mikoyan sagt, at det jo også er helt i sin orden, at amerikanerne sympatiserer med de borgerlige i de kommunistiske lande.

[...] H.C. Hansen takkede Mikoyan for hans redegørelse og sagde, at han med interesse havde lyttet til denne og satte pris på, at Mikoyan havde vist ham den tillid at fortælle så åbent om sine oplevelser. H.C. Hansen havde altid troet på værdien af, at ledende statsmænd fik lejlighed til at mødes og drøfte problemerne igennem.

Mikoyan: "Ja, jeg har fortalt Dem alt uden at skjule noget". Han ville gerne fortsætte med at stille et spørgsmål, som han havde glemt under sit forrige ophold i København, nemlig dette, om der bestod planer

om at inddrage Danmark under centralregionen i NATO og oprette en fælles dansk-tysk flådekommando i Østersøen. Han ville gerne vide, hvad der lå bag meddelelser om sådanne planer.

H.C. Hansen svarede, at der ikke lå noget til grund for meddelelsen om Danmarks inddragelse under centralregionen i NATO, men iøvrigt var forholdet naturligvis det, at der inden for en alliance som NATO bestod og måtte bestå et nært samarbejde mellem de forskellige deltagende lande, og at der også mellem Danmark og Tyskland fandt et sådant samarbejde sted.

Mikoyan spurgte derefter, om H.C. Hansen fandt, at en dansk-tysk fælleskommando tjente noget nyttigt formål.

H.C. Hansen henviste til nødvendigheden af, at der i NATO finder et samarbejde sted, men tilføjede, at vi fra dansk side bestræber os for i størst muligt omfang at tage alle de psykologiske og udenrigspolitiske hensyn, der naturligt melder sig i forbindelse med samarbejdets gennemførelse.

Mikoyan bemærkede, at Danmark jo i 10 år har været medlem af NATO-alliancen, uden at der har eksisteret en sådan fælleskommando, hvortil

H.C. Hansen replicerede, at det jo ikke var så længe siden, at de vesttyske militære styrker var blevet etableret. Det var egentlig først for nylig, at denne situation var kommet til at foreligge.

Mikoyan spurgte, om Danmark ikke var bange for at blive en filial af den vesttyske værnemagt.

H.C. Hansen svarede, at der sikkert ikke bestod nogen fare herfor, og at vi i hvert fald nærrede godt håb om, at det kunne undgås.

Mikoyan bemærkede, at den tyske værnemagt jo var meget større end den danske. Hvorfor under disse forhold indgå på det ulige samarbejde, som nødvendigvis måtte blive tilfældet?

H.C. Hansen svarede, at spørgsmålet jo i virkeligheden berørte selve det primære problem: NATO eller ikke NATO. Tilsvarende grundlæggende problem melder sig i enhver alliance, også inden for Warszawapagten.

Mikoyan udtalte, at det bedste naturligvis var, om Danmark ikke var medlem af NATO-alliancen, men hvis det endelig skulle være, så måtte vi da meget hellere samarbejde med Norge end med Tyskland.

H.C. Hansen svarede, at Norge jo ikke havde nogen forbindelse med Østersøen. Vi havde som NATO-land et snævert samarbejde med Norge, men for så vidt angår farvandene hernede, var dette samarbejde af beskeden omfang.

Mikoyan: "Men både Danmark og Norge er jo medlemmer af nordregionen! Hvad hæren angår, sorterer Danmark derfor sammen med Norge under nordregionen, men for flådens vedkommende sorterer Danmark under Tyskland."

H.C. Hansen fandt, at det var en altfor håndfast problemstilling. Der var samarbejde mellem de forskellige NATO-magter, også mellem Danmark og Norge og Danmark og Tyskland, men det var ikke rigtigt, at vi sorterede under Tyskland.

Mikoyan: "Men dette samarbejde forudsætter dog en tysk overkommando over de to landes flåder".

H.C. Hansen benægtede, at dette var tilfældet. Der eksisterer faktisk ingen fælleskommando.

Spørgsmålet er til overvejelse i en officersgruppe, som prøver på at finde ud af, hvordan dette samarbejde kan organiseres.

Mikoyan: "Dette samarbejde volder dog en vis uro i Sovjetunionen. Efter vor mening må, så længe Danmark er medlem af NATO, ethvert skridt i retning af deltagelse i militære planer vække uro i Sovjetunionen, særlig når det drejer sig om samarbejde med Tyskland".

H.C. Hansen sagde, at han kunne berolige Mikoyan. Som så ofte tidligere fremhævet, var NATO-alliancen overhovedet ikke aggressiv, og ingen forberedte noget, som kunne genere Sovjetunionen eller give Unionen anledning til bekymring.

Mikoyan: "Jeg er klar over, at Danmark ikke har nogen aggressive hensigter over for Sovjetunionen, men der består en fare for, at Danmark (mod sin vilje) kan komme i den situation at blive medhjælper for større kræfter inden for NATO". I denne forbindelse nævnte Mikoyan den tyske forsvarsminister Strauss' navn.

H.C. Hansen modsagde denne opfattelse hos Mikoyan. Man overdrev den risiko, der her omtaltes. Fra dansk side var vi indstillet på at gøre alt for at undgå noget, som kunne genere Sovjetunionen.

Mikoyan: "Jeg tror Dem gerne, men det kan jo ske, at udviklingen går således, at De ikke kan forhindre det".

H.C. Hansen indrømmede, at dette naturligvis kunne siges, men han håbede ikke, at det ville gå således. Han sagde, at vi jo alle egentlig er i samme båd, når det drejer sig om udviklingen fremover og om risikoen for en uheldig udvikling. Alle har vi ansvar for at forhindre, at tingene udvikler sig forkert. Når vi fra dansk side har haft så stor interesse og sympati for Mikoyans rejse til USA, er det netop, fordi vi i denne rejse har set en bestræbelse for at bidrage til afspænding og en lykkelig udvikling.

[...] samtalen sluttede med gensidige taksigelser. Mikoyan ville fortælle Khrusjtjov om denne samtale. Hans slutreplik var: "De må huske, at der er fare for genopståen af tysk militarisme og tysk revanchisme. Husk på den historiske udvikling gennem tiderne!"

Den 22. januar 1959

Nils Svenningsen